Jiftáchova dcera

Původ materiálu
Anežka Junová
Pořadí v lekci
15

Téma

Jiftáchova dcera je představena jako statečná dívka, která přináší oběť pro společnost. Její oběť je však popsána jako problematická – je poznamenána tím, že je dívka plně v rukou svého otce a nemá jiného zastánce, navíc je v rozporu s izraelskými rituálními předpisy. Tematizováno je podřadné postavení dívek a žen ve starověké společnosti vstupující také do biblické tradice.

Cíle

- Pro předškoláky: Děti se naučí být pozornými k těm, na které se zapomíná.
- Pro mladší děti: Dětem se otevře se jim otázka, co dobrého můžou pro druhé udělat.
- Pro starší děti: Zvýšit v dětech vnímavost vůči nespravedlnosti okolo sebe.

Pro učitele

Biblický text: Soudců 11,1–40 (resp. celý příběh soudce Jiftácha – Soudců 10,6–12,7); jiné použité texty: příběh o svázání Izáka (Gn 22,1–19), zákaz dětské oběti v Izraeli (Lv 18,21; Lv 20,2–5; Dt 18,9–13…)

Výkladové poznámky k příběhu

Exegetické

Obecně ke knize Soudců. Kniha Soudců líčí přechodné období mezi příchodem izraelských kmenů do Izraele a vznikem království. Dnes na základě archeologických a jiných výzkumů víme, že biblické vyprávění neodpovídá historické skutečnosti a že dobývání izraelského území pravděpodobně neprobíhalo tak, jak ho líčí kniha Jozue. Ani vyprávění knihy Soudců není historická skutečnost, ale spíše jakýsi historický román napsaný zpětně v pozdější době, který v základech může vycházet z různých lidových vyprávění a legend, ale s těmito prameny zachází hodně volně a užívá je pro svůj vlastní teologický koncept. Je proto možné knize a příběhům soudců rozumět jako historicko-teologickému románu, jehož cílem je vylíčit období

před vznikem království jako období postupného úpadku izraelských kmenů do chaosu, jako období sestupné spirály vztahu mezi Hospodinem a Izraelem. Struktura knihy je vystavěná na tomto základním schématu vztahu mezi Hospodinem a lidem: lid opakovaně odpadá od Hospodina (slouží bohům okolních národů a na Hospodina zapomíná) -> Hospodin vzplane hněvem nad nevěrností lidu a potrestá je příchodem nepřítele (v tomto příběhu jde o Amónovce) -> Izrael si uvědomí své provinění, činí pokání a prosí Boha o záchranu -> Hospodin lidu vybírá zachránce, vysvoboditele (Jiftách). Ale i ti soudci, kmenoví vůdci, mají v knize sestupnou tendenci – jde o stále pochybnější a pokřivenější postavy (Jiftách stojí na pomezí těch spíše úspěšných a spíše neúspěšných). Na konci knihy Soudců je země v úplném rozkladu a chaosu, a to je půda, ve které může vzniknout království. Někteří vykladači poukazují na to, že sestupná tendence úpadku izraelského společenství je v knize znázorněna také na postavení dívek a žen a vztahu k nim (Jiftáchova dcera je toho smutným příkladem). Základ knihy nejspíš vznikal v době královské jako legitimizace královské moci, později (v exilní a poexilní době) probíhaly další úpravy.

Místo a čas. Příběh je zasazen zhruba do období mezi 12.–10. stoletím př. n. l., ale pamatujme, že jde spíše o literární fikci bez doložené historické předlohy. Odehrává se v Zajordání (území na východ od Jordánu), které přináleželo kmenům Menases a Gád (oddělené potokem Jabok). Území obou kmenů leží v tzv. Gileádu, zalesněném pohoří na východním břehu Jordánu, dnes jde o území Sýrie a Jordánska. Toto území na východě sousedilo s Ammónem a je snadno představitelné, že zde docházelo k častým sporům o zemi.

Jiftách Gileádský byl udatný bohatýr. O Jiftáchovi se píše, že to byl udatný bohatýr (podobně jako Boáz, otec Saula, nebo třeba David). To české slovo je trochu zavádějící, v hebrejštině jde spíše o mocného siláka – tedy o výraz fyzické zdatnosti a síly – nejde o mravní hodnocení. V jeho rodině nastává spor o dědictví; je svými bratry vypuzen, protože má jinou matku (prostitutku) a oni se s ním nechtějí dělit o dědictví po otci. Některé komentáře si všímají toho, že jde o – v Bibli poměrně častý – paradox, že si Bůh povolává různě vyloučené a znevýhodněné. Stane se z něho zbojník v horách, shromáždí kolem sebe partu pochybných existencí, prázdných (bezcharakterních, lehkovážných, marnivých, zahálčivých) mužů.

Amónovci se pustili do boje s Izraelem. Jde o „svatou válku“ – ne v tom smyslu, že vojska bojují za svého boha (křížové výpravy ve středověku), ale spíše v tom smyslu, že bohové bojují za svůj lid (vítězství je důkazem o síle bohů). V praxi mohlo jít o válku o kontrolu nad strategickými obchodními cestami, které Zajordáním procházely. Oba národy si činily na území nárok na základě rozdílného vidění minulosti a historických souvislostí a v takovou chvíli vyjednávání selhává. Boj mezi národy zde však slouží spíše jako pozadí pro osobní a rodinnou situaci Jiftácha.

Budu vskutku vaším náčelníkem? Jiftách touží po moci a dobrém postavení a daří se mu vyjednat si dobrou pozici. Jako vůdce začíná velmi dobře, spoléhá na Hospodina a předkládá mu své plány. Ze setkání s Hospodinem pak plyne jeho záměr mírově vyjednávat a vyhnout se vojenskému střetnutí. Uznává autoritu Boha jakožto nejvyššího soudce (v. 27), který soudí i „své“ – vyvolené soudce.

Jiftách složil Hospodinu slib. Vypadá to tak, že Jiftách najednou před bojem znejistěl a zapochyboval o Hospodinově pomoci. A v téhle slabosti slibuje, že pokud uspěje, obětuje to první, co vyjde z vrat, aby ho přivítalo, až se bude vracet z bitvy domů (i kdyby to měla být jeho dcera). Tenhle slib je v mnohém problematický: V Izraeli bylo zakázáno obětování dětských obětí (v Lv 18 a 20 je výslovně zakázána dětská oběť, Dt 18,10 zakazuje zápalnou oběť dítěte). Dětské oběti byly záležitostí okolních národů, od kterých se měl Izrael odlišit! Proroci jako Jeremjáš nebo Ezechiel varují před zrůdností dětských obětí bohům jako známkou odpadnutí od Hospodina.

Slib byl nadbytečný. (Hospodin od Jiftácha žádný takový slib nevyžadoval, byla to Jiftáchova zvrácená touha naklonit si Hospodina, získat jeho přízeň, donutit ho k jednání podle své vůle). V příběhu lze vidět paralelu např. s vyprávěním o svázání Izáka (Gn 22), kde Bůh proti obětování syna zasáhne, a mnozí biblisté to vnímají jako precedens pro zákaz dětské oběti. Zajímavé jsou i paralely mimobiblické – třeba Aischylos, starořecký dramatik z 6.–5. století př. n. l., ve svých dílech tematizoval dětské oběti pro vojenské účely. Známý je příběh mykénského krále Agamemnóna, který pro úspěch své vojenské výpravy nechal obětovat svou dceru Ifigénii. Na základě těchto souvislostí mnozí vykladatelé rozumějí použití motivu oběti dcery jako parodii, jako nepřímému odsouzení představy, že jde Boha naklonit takhle ohavným způsobem. Převládající výkladová linie vede k tomu, že se tímto slibem Jiftách přiblížil představám o bozích okolních pohanských národů, které dětskou oběť praktikovaly jako prostředek k usmíření bohů. Izraeli je výslovně zakázáno v tomto okolní národy napodobovat (Dt 12,30–33). Paradoxem je, že známý dětskými oběťmi byl právě kult Moleka, boha Amónovců. V tomto smyslu by pak šlo o obraz Jiftáchova úpadku, potažmo úpadku celého Izraele, že si představoval Hospodina jako boha okolních národů, kterého lze takto zavázat slibem a přimět ho konat podle lidské vůle.

Měl jenom tu jedinou. O Jiftáchově dceři z příběhu víme opravdu jen málo. Nemá vlastní jméno, nevíme, kolik je jí let. Jisté je, že nemá žádné sourozence, a je tedy jedinou možnou pokračovatelkou rodu. Velká krutost příběhu spočívá v tom, že otci vstříc vychází nejspíš jako jediná – nikdo jiný kromě ní ho po vyhrané bitvě nevítá. Dcera ho vychází uvítat v radostném tanci a zpěvu. Důraz je kladen na to, že je panna, a tedy nemá žádného muže, ke kterému by se mohla skrýt a dovolávat se jeho ochrany před otcem. Je jako dívka v rukou a moci svého otce, je jeho „majetkem“. Závěr příběhu je zvláštně (možná záměrně) nejasný. Čtenáři není

zřejmé, zda byla nakonec opravdu obětována jako zápalná oběť Bohu po vzoru pohanských národů, nebo zda byla bohu „pouze“ zasvěcena jako panna (tuto hypotézu umožňuje víceznačnost hebrejské spojky wav v Jiftáchově slibu: „bude patřit Hospodinu a/nebo ho obětuji v zápalnou oběť“). Tomuto mírnějšímu vysvětlení také přispívá skutečnost, že dívka následně oplakává své panenství (nikoli svůj život) a je o ní dále napsáno, že nepoznala muže. Většina vykladačů však pracuje s pravděpodobnější variantou zápalné oběti dívky.

Katechetické

S menšími dětmi je nejspíš vhodné pracovat s mírnější variantou příběhu (tedy, že byla Jiftáchova dcera jako dívka zasvěcena Hospodinu). V tomto kontextu je možné zmínit dnešní klášterní společenství nebo římskokatolické kněze, kteří se vstupem do tohoto povolání zříkají možnosti mít vlastní rodinu. Se staršími je již vhodné zmínit víceznačnost závěru.

Ve výkladech je někdy oběť Jiftáchovy dcery spojována s Kristovou obětí – tuto spojitost je lepší otevírat a kriticky zkoumat až se staršími účastníky (mládež, dospělí) a nikoli s dětmi.

Příběh je v mnohém podobný příběhu o svázání Izáka (Gn 22,1–19). V něm je však nakonec oběť Izáka Bohem zadržena. Je možné upozornit na tuto paralelu -> Abraham naslouchal Boží vůli až do konce a syna nakonec neobětoval; Jiftách nebyl ochoten změnit svou vůli.

Předložená příprava je pokusem vnést do katechetických setkání kritiku, se kterou přichází feministická teologie. Ta (mimo jiné v návaznosti na knihu feministické teoložky Phyllis Trible s názvem *Texts of Terror* z roku 1984) v příběhu o Jiftáchově dceři spatřuje svědectví o misogynní lince biblického svědectví, která měla své pokračování také v pozdější křesťanské tradici. Postava Jiftácha je v jejím interpretačním rámci vykládána jako příklad nepřijatelné nadvlády mužů nad ženami a jeho bezejmenná dcera je připomínána jako varovné svědectví tohoto nerovného postavení. Cílem feministické náboženské pedagogiky je osvobození od tradiční interpretace biblických textů a snaha o nové čtení příběhů biblických žen. Katechetická příprava, kterou držíte v ruce, je touto kritikou volně inspirována.

Úskalí

Snažte se, aby vaše vyprávění a následný rozhovor příliš nesklouzly k postavě Jiftácha. Dnes nám půjde především o příběh jeho dcery.

Pokuste se vyvarovat nekritickému vykreslení soudce Jiftácha jako hrdiny Izraele. Jeho počáteční důvěra v Hospodinovu pomoc je jistě hodná ocenění (v tomto smyslu lze interpretovat i sdělení Žd 11,32), ale pochybný slib a oběť dcery z něj činí vysoce problematickou, odsouzení hodnou postavu. Nebojte se dětem tuto rozporuplnost předat (Bible

se o to snaží i u mnohem významnějších postav – např. krále Davida).

Oběť Jiftáchovy dcery by neměla vyznít jako zbožná nebo romantická oběť, která naplňuje Boží vůli. Z biblického kontextu je zřejmé, že Bůh si takové oběti nepřeje. To jenom Jiftách si spletl Boha.

Odkazy

a) odkazy na knihy, kde je možno dále studovat tematiku – pro učitele; přednášky na webu apod.

Prudký, Martin; Heller, Jan: *Obtížné oddíly Předních proroků.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-724-9, s. 77–86.

Römer, Thomas; Macchi, Jean-Daniel; Nihan, Christophe; Bureš, Jiří; Fér, Martin et al: *Úvod do Starého zákona.* Jihlava: Mlýn, 2020. ISBN 978-80-86498-71-3.

Wiesel, Elie: *Příběhy o důvěře: eseje o velkých postavách židovské tradice.* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-468-0.

Trible, Phyllis. Texts of Terror: *Literary-Feminist Readings of Biblical Narratives.* Philadelphia: Fortress, 1984. ISBN 0-8006-1537-9.

b) odkazy na materiál zpracovaný k tématu jinde (knihy, příručky, web)

Pavelka, Tomáš. *Soudce Jiftách.* [online]. [cit. 2025–05–13]. Dostupné z https://katecheze.evangnet.cz/katechetické-pripravy/soudce-jiftach

BibleProject. Judges. [online]. [cit. 2025–05–13]. Dostupné z https://bibleproject.com/videos/judges (AJ), https://www.youtube.com/watch?v=kBiy7VMcmRM&t=313s (ČJ, soudce Jiftách od 5:11) – obecný kreslený úvod ke knize Soudců, celkový poster ke stažení zde: https://bibleproject.com/locale/downloads/ces/

c) odkazy na obrazy, krásnou literaturu, ilustrační materiál, videa, atlasy, mapy, třeba i populární píseň (nezpěvníkovou)…

Feuchtwanger, Lion. *Jiftách a jeho dcera.* Praha: Český klub, 1998. ISBN 80-85637-41-3.

Horton, Madison. *Bat Jephthah.* [online]. [cit. 2025–05–13]. Dostupné z https://www.religionforher.com/blog/bat-jephthah-a-conversation-with-artist-madison-horton – moderní portrét Jiftáchovy dcery

Chagall, Marc. *Jephthah's Daughter.* 1960. [online]. [cit. 2025–05–13]. Dostupné z https://artonfort.com/artwork/description/mac-00712

Händel, G. F. *Oratorium „Jephtha" HWV 70.* [online]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=V9aRjX6BkJw

Pro děti

Pro předškolní děti

Posaďte se s dětmi do kruhu a poproste je, aby se dnes ostatním představily jménem (nebo oblíbenou přezdívkou). Pravděpodobně se již ve skupině znají, ale na začátku nám půjde o upnutí pozornosti právě na význam jména. Můžete sami začít. Zeptejte se jich, zda mají své jméno rády, zda znají jeho význam nebo mají nějaký zajímavý příběh, který se s ním pojí. Můžete také připojit svůj. Mezitím napište jejich jména (kdo umí, může sám) na lepicí jmenovky a vyzvěte děti, aby si je barevně vyzdobily a potom přilepily na tričko. Vyzvěte je k formulování toho, co o nás vypovídá jméno (a příjmení). Někdo má jméno po svých předcích, s rodiči a sourozenci nás většinou váže příjmení, někteří rodiče dávají dětem jména podle nějakého klíče…

Může se stát, že někdo jméno nedostane/nemá? Ve výjimečných případech (rodiče se rozhodnou až po narození dítěte; u dětí, kterých se jejich rodiče zřeknou) se to může stát, ale téměř se s tím nesetkáváme… Jaké by to bylo nemít jméno? Jaké obtíže by to přinášelo? Je možné, že něčí jméno zapomeneme (např. jména našich dávných předků už si moc nepamatujeme…)? Ujistěte děti, že je to moc dobře, že mají jméno a že jejich jména jsou moc hezká – značí to, kým jsou.

Vyprávějte jim biblický příběh o dívce, která neměla jméno…

(Učitel v ruce drží tamburínu nebo alespoň její obrázek. Dobré je mít postavičku nebo obrázek malé dívky.)

Děti, víte, co to je? Ano, tamburína! Je to nástroj, který souvisí s hudbou, zpěvem a tancem. Dnes vám budu vyprávět příběh jedné dívky, která ráda tancovala a zpívala Bohu. Poslouchejte…

Jmenovala se… No, její jméno vlastně není v Bibli napsané. Zatím ještě nemá jméno. Žila moc dávno, v době, kdy ještě lidé bydleli ve stanech, putovali po pastvinách s ovcemi a kozami a čas od času válčili se svými nepřáteli o území k životu a pastvě. Ta dívka měla svou vlastní malou tamburínu a každý den s ní vycházela před stany a zpívala a tancovala a u toho na tu tamburínu bubnovala. Možná zpívala nějakou takovou písničku. (Vyberte a zazpívejte

jednoduchou písničku, kterou děti znají; třeba EZ 640 Díky za toto krásné ráno; EZ 637 Už svítá jasný bílý den nebo jinou oblíbenou.)

Její tatínek byl moc důležitý muž, jeho jméno známe. Jmenoval se Jiftách. Byl to statečný vojevůdce kmene, náčelník, který vedl svůj národ do boje proti nepřátelům. Měl velké svaly, byl o hlavu vyšší než ostatní vojáci a síly měl za tři. Dařilo se mu v bojích dobře, protože důvěřoval Bohu, radil se s ním v modlitbě a věřil, že Bůh je s ním. Ale jednou, když se zase schylovalo k boji proti velice silnému nepříteli, se Jiftách, tatínek té naší dívky, hodně bál. Roztřásly se mu kolena, a ty svalnaté ruce byly najednou úplně slabé. Bál se, že Bůh na něj zapomněl, že s ním v téhle bitvě nebude. A protože člověk s rozklepanýma nohama často slibuje věci, kterých potom může litovat, stalo se to i jemu. Dal Bohu takový zvláštní slib. Slíbil mu, že mu daruje to první, co mu vyjde naproti z jeho stanu, pokud v té bitvě vyhraje. Byl to trochu sobecký slib. Myslel hodně na sebe, aby se mu dobře dařilo, aby ho pak lidé oslavovali jako vítěze, a moc se neohlížel na to, co to bude znamenal pro ostatní.

Došlo k bitvě. A ať už to Bůh chtěl nebo nechtěl, Jiftách a jeho vojsko v té bitvě nad nepřítelem zvítězili. A vraceli se domů jako velcí hrdinové. Taky Jiftách se vracel domů do svého stanu, aby se pozdravil se svou rodinou a odpočinul si. A zrovna, když byl už blízko, vyběhla mu naproti ta naše dívka, jeho malá dcera. Jako každý den s tamburínou zpívala a tancovala. (Zde je možné s dětmi znovu zazpívat vybranou písničku.) Ale tentokrát z toho jejího zpěvu tatínek neměl radost. Rozplakal se, protože si vzpomněl na to, co Bohu před bitvou slíbil. Že pokud vyhraje, daruje mu to první, co ho doma uvítá. A to byla právě ta jeho malá dcera.

Zvláštní je, že tady ten příběh v Bibli už skoro končí. Píše se tam, že tatínek té naší dívky svůj slib splnil, i když ho dával ve chvíli, kdy se klepal strachy. Myslel si asi, že ten slib musí splnit stůj co stůj. A tak vlastně nevíme, co se s tou naší dívkou stalo. Možná ji poslal do kláštera, aby tam zpívala a tancovala Bohu, jisté je, že už se s ní pak nikdy neviděl, a myslím, že byl opravdu hodně smutný, že tehdy nějaký slib dával, že nedůvěřoval Bohu a myslel jenom na sebe.

A na tu dívku se pak zapomnělo, v Bibli už se o ní nic nepíše… A mně to přijde hodně líto, že se na ni zapomnělo, protože byla opravdu hodně statečná, že přijala to, co se jí v životě přihodilo.

A tak bych vás ráda poprosila, abyste mi pomohli vymyslet, jaká opravdu byla. Jaké měla jméno, kolik jí bylo let, jak vypadala, jaké nosila oblečení nebo co ráda dělala. Pokud zbude čas, můžete také s dětmi vymyslet příběh jejího života.

Připravte si rozstříhaný obrázek Jiftáchovy dcery a za každou informaci, kterou o ní děti vymyslí, na papír přilepte jednu část jejího obličeje; nakonec k němu taky napište její jméno.

Bohužel není jediná, na kterou se zapomíná. I my máme kolem sebe lidi, kteří stojí stranou, lidé je posílají pryč a nechtějí s nimi nic mít. Tak jako jsme teď byli pozorní k jedné dívce, na kterou se v Bibli zapomnělo, můžeme být pozorní i k lidem kolem nás, na které se zapomíná, nemají si s kým hrát, bavit se. Máte kolem sebe někoho takového, koho ostatní přehlížejí a na koho zapomínají? Jak by se mu dalo pomoct?

Modlitba: Pane Bože, díky, že máme jméno. Díky němu se na nás nezapomíná. Prosíme tě za děti kolem nás, na které se zapomíná, které často stojí stranou. Chceme si jich všímat. Amen.

Pomůcky: lepicí jmenovkový papír, fixy, tamburína, postavička nebo obrázek dívky, rozstříhaný obrázek dívky (například ten od Madison Horton, viz Odkazy), papír a lepidlo.

Pro mladší děti

Dnes vám chci, děti, představit dvě statečné ženy. (Bylo by dobré mít dvě postavičky, pokud s nimi pracujete, nebo obrázky dvou žen – jedné malé dívky a jedné dospělé ženy. Postavy budou vaším prostřednictvím vyprávět svůj příběh.)

O té první čteme v Bibli v knize Soudců, která je jednou z nejdrsnějších knih v Bibli. Izrael v ní bojuje s nepřáteli, a ne vždycky to dobře dopadá. A píše se v ní taky o téhle dívce – bude vám teď vyprávět svůj příběh…

„Moje jméno není napsané v žádné knize, ale byla jsem dcerou statečného muže, který se jmenoval Jiftách. Byl to velký vojevůdce. Když naši zemi ohrožovali nepřátelé, lidé ho poprosili, aby je vedl. A on nejdřív souhlasil. Chtěl, aby si ho lidi vážili, aby měl mezi nimi významné postavení. Jenže pak, když už bylo před bojem, dostal velký strach. Začal se bát, že na něj Bůh zapomněl a že mu v té bitvě proti silnému nepříteli nepomůže. A víte co? Tatínek v tu chvíli udělal něco vážného. Ještě, než šel do boje, slíbil Bohu:

‚Bože, když mi pomůžeš zvítězit, dám ti to první, co mi vyjde naproti z domu, až se vrátím.‘

Nevím, jestli tehdy přemýšlel, co přesně to může znamenat. Rozhodně v tu chvíli myslel mnohem víc na sebe a na svoje vítězství.

A opravdu – tatínek se svojí armádou v bitvě zvítězil. Nepřátelé byli poraženi a lidé se radovali. A já? Když jsem slyšela, že se tatínek vrací, vzala jsem tamburínu a utíkala jsem ho přivítat tancem a zpěvem. Byla jsem tak šťastná, že se vrací! Zpívala jsem… (můžete s dětmi zazpívat třeba píseň EZ 204 Má duše Boha velebí; EZ 115 Bůh je náš Pán a král nebo jinou dle svého výběru.)

Jenže když mě tatínek uviděl, vůbec nebyl šťastný. Zastavil se, zbledl a rozplakal se.

‚Ach, dcero moje… tys byla první, kdo mi vyšel naproti! Dal jsem Bohu slib a teď ho nemůžu zrušit.‘

Myslím, že toho o Bohu moc nevěděl, protože kdyby Boha dobře znal, bylo by mu jasné, že Bůh vůbec nechce, aby mě obětoval. Však to taky mému lidu mnohokrát zakazoval. A každý dobrý rodič tohle ví.

Jenže můj tatínek v tomhle nebyl moudrý táta. Myslel si, že když mě obětuje, zajistí tím dobro pro společnost. A tak to taky udělal, ale k žádnému dobru to nevedlo.“

Tak to byl ten první příběh mladé dívky, který je takovou biblickou pohádkou, možná se nikdy nestal, jen si ho lidé vyprávěli. Jenže ten druhý příběh se opravdu stal. Svůj příběh vám teď bude vyprávět druhá žena…

„Jmenuji se Milada. Narodila jsem se v Praze před více než sto lety. To tam teprve začínala jezdit první auta a lidé si posílali zprávy v dopisech. Od malička jsem se ptala: ‚Proč jsou někteří lidé odstrkovaní? Proč někdo nemá svobodu říct, co si myslí?‘ A tak jsem se rozhodla, že budu lidem pomáhat.

Vystudovala jsem práva. Chtěla jsem, aby se ženy mohly vzdělávat, aby děti měly právo na šťastný život, aby se chudým lidem vedlo lépe a aby lidé mohli svobodně mluvit. To není samozřejmé – a tehdy to nebylo vůbec snadné.

Když přišla válka, bylo mi smutno. Německá armáda obsadila naši zemi a hodně lidí trpělo. Dělala jsem, co se dalo, aby byl nepřítel poražen, ale i já jsem nakonec skončila ve vězení. Ale nepřestala jsem věřit, že dobro a pravda jsou silnější než strach. Nakonec válka skončila – a všichni jsme doufali v lepší svět. Vstoupila jsem do politiky a chtěla jsem, aby se v naší zemi všem dobře žilo – ženám, dětem, chudým, nemocným.

Ale přišla jiná doba – komunisté převzali moc. A kdo mluvil jinak, než chtěli oni, byl potrestán. A já jsem nemlčela. Zatkli mě. Ptali se mě, proč jsem „neposlušná.“ Proč říkám, že každý má mít právo mluvit. Proč bráním ženy, církve a rodiny. Mohla jsem se zaleknout. Mohla jsem říct: ’Omlouvám se, udělám, co chcete.’

Ale já jsem řekla pravdu. Nevím, jestli si to dokážete představit – milovat pravdu tolik, že pro ni člověk obětuje svůj život.“

Milada to udělala a přišla o život. Ale díky tomu, že ona neustoupila, mělo pak mnoho dalších lidí sílu za pravdu taky bojovat.

Tak. Tyhle dvě ženy vám teď vyprávěly své příběhy. Jednu obětoval tatínek a nemohla s tím už nic udělat. Ta druhá se sama rozhodla, že pravda je důležitější než její život, a obětovala se za

to.

Zeptejte se dětí, jestli vidí nějaké rozdíly mezi těmi dvěma ženami. O jedné rozhodl někdo jiný, nemohla se bránit, byla obětí; ta druhá o sobě rozhodovala až do konce, bránila svou vlastní pravdu a rozhodla se obětovat se. Co mají společného? Obě byly moc odvážné v tom, co je potkalo, smířily se se situací. Obě věřily, že jednají pro dobro společnosti, že dělají něco dobrého pro druhé. Obě jsou pro mě hrdinky.

Vyzvěte děti, aby nakreslily svého hrdinu, který je prospěšný pro druhé, který jim pomáhá, a někdy pro ně i něco obětuje. (Pokud by si nevěděly rady, můžete jim pomoci: můj hrdina si povídá i s dětmi, které jiní neberou mezi sebe; půjčuje druhým pomůcky ve škole, když zapomenou; pomáhá doma rodičům, i když nemusí; vzpomene si občas na babičku a na dědu, zavolá jim nebo nakreslí/napíše milý vzkaz; třídí odpadky do košů; pomáhá při charitativní sbírce; pečuje o přírodu kolem sebe…)

Modlitba: Pane Bože, víme, že si nepřeješ žádné oběti. Obětovat někdy něco svého pro druhého ale můžeme. Ukazuj nám, jak můžeme být prospěšní pro naše přátele, rodinu i naši společnost. Amen.

Pomůcky: Dvě postavičky nebo obrázky (u Milady Horákové je možné vytisknout její fotku), papíry a tužky nebo fixy.

Pro starší děti

Chci vám na začátek krátce vyprávět jeden dávný příběh, o kterém se píše v Bibli v knize Soudců. Zatímco ho budu vyprávět, zkuste být pozorní k tomu, jestli se v něm neděje nějaká nespravedlnost, případně komu, a jak dotčený reaguje.

V dávných dobách, kdy v Izraeli nevládl král, ale soudci, takoví kmenoví náčelníci, žil muž jménem Jiftách. Nebyl to žádný princ ani boháč. Naopak – byl nemanželským synem, a proto stál na okraji společnosti. Jeho vlastní bratři ho vyhnali z domu, protože se s ním nechtěli dělit o dědictví. A tak se z něj stal takový zbojník, který s partou dalších mužů sídlil v horách. Byl ale statečný a silný, a tak si mezi nimi získal respekt, a i mezi dalšími lidmi se rozkřiklo, že je to dobrý bojovník.

Jednoho dne byli Izraelité v nebezpečí. Jejich nepřátelé ze sousedství – Amónovci – na ně chtěli zaútočit. Lidé si vzpomněli na Jiftácha a požádali ho: „Přijď a veď nás do boje.“ A protože se Jiftáchovi líbilo, že by stál v čele armády a lidé by ho zase přijali zpátky mezi sebe, souhlasil. Dokonce byl odhodlaný v tom boji spoléhat na Boha, v modlitbě s ním mluvil a důvěřoval v jeho pomoc. Jenže jak se bitva blížila, Jiftácha ovládal čím dál tím větší strach a nejistota. Co když ho Bůh opustí, co když mu nedopřeje vítězství v boji? Jiftách začal o Bohu pochybovat.

A v téhle své pochybnosti udělal neuvážený slib. Řekl Bohu: „Když mi pomůžeš zvítězit, obětuji ti to první, co mi vyjde naproti z domu, až se vrátím.“

Boj skončil vítězstvím a Jiftách se vracel jako hrdina. Ale když dorazil domů, první, kdo mu vyběhl vstříc, byla jeho jediná dcera – tančila radostí a hrála na tamburínu. Jiftách byl zdrcen. Věděl, co slíbil. Dcera se ho neptala, proč slíbil něco tak neuváženého. Jen řekla: „Když jsi dal slib Bohu, dodrž ho. Jen mě prosím nech, ať ještě dva měsíce pobudu v horách, abych se rozloučila se svým životem.“ V Bibli se potom píše, že když se vrátila, otec splnil slib, který o ní učinil.

Zeptejte se dětí, jestli si všimli nějaké nespravedlnosti…

Podle mě je ten příběh ohromně nespravedlivý. V první řadě proto, že Jiftách vůbec žádný takový slib dávat nemusel. Bůh ho po něm nechtěl. Dokonce z Bible víme, že Bůh Izraelcům zakazoval obětovat lidi, i když to jiné národy dělaly – Izrael měl být jiný. Obětovat člověka bylo považováno za obrovské přestoupení zákona. Představuji si, že takový slib musel Boha pořádně rozhněvat. Jiftách totiž slíbil něco, co se týkalo někoho druhého – nechtěl obětovat sebe, ale druhého.

Na stůl rozmístěte několik lístečků se sliby. Nechte děti, aby si je samy přečetly a aby si každé jeden vybralo. Poproste je, ať řeknou, v jaké situaci by ten „jejich“ slib mohl zaznít. Kdo jej komu slibuje, čeho se týká a jaké má důsledky? V čem je ten Jiftáchův jiný?

1. Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské, duší i tělem být připraven (a) pomáhat vlasti i bližním.
2. Já (…) odevzdávám se tobě (…) a přijímám tě za manžela/ku. Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá Bůh.
3. Slibuju, že budu doma do tmy!
4. Vydáš-li mi Amónovce opravdu do rukou, ten, kdo mi vyjde naproti z vrat mého domu, až se budu vracet v pokoji od Amónovců, bude patřit Hospodinu a toho obětuji v zápalnou oběť.
5. Slibuji, že budu řádně vykonávat práva a plnit povinnosti člena akademické obce Univerzity Karlovy. Slibuji, že uchovám v úctě slavnou humanistickou a demokratickou tradici Univerzity Karlovy, budu dbát jejího dobrého jména a budu studovat tak, aby má činnost přinášela všestranný užitek.
6. Slíbíte tedy: Především, že trvale uchováte ve vděčné paměti tuto univerzitu, na níž dosáhnete hodnosti bakaláře, a že vždy budete podle svých sil podporovat její činnost a zájmy. Dále, že hodnost, kterou vám udělím, uchováte bez poskvrny a bez úhony.

Konečně, že znalosti, které vám vaše fakulta poskytla, budete užívat v souladu se zásadami, jež tato fakulta a naše univerzita vyznává, a vždy pouze ve prospěch lidstva a lidských bytostí.

7. Já slibuji Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii a všem svatým, a tobě, sestro Cecílie, že podle pravidel benediktinské řehole budu po celý svůj život žít v čistotě, chudobě a poslušnosti.
8. Slavnostně slibuji, že zasvětím svůj život humanitě. Budu mít vždy na zřeteli zdraví a prospěch svého pacienta. Budu respektovat autonomii a lidskou důstojnost svého pacienta. Budu zachovávat nejvyšší možný respekt k lidskému životu.
9. Slibuji na svou čest a svědomí, že budu ctít právo a etiku povolání advokáta a chránit lidská práva. Slibuji, že budu dodržovat povinnost mlčenlivosti a dbát důstojnosti advokátního stavu.
10. Přijímáš závazek vykonávat svou službu ve společenství s ostatními kazateli a kazatelkami a v souladu s řády a vyznáními Českobratrské církve evangelické a zároveň usilovat o to, co prospívá jednotě Kristova lidu? Přijímáš-li tento závazek, odpověz: Přijímám.
11. Nemějte mi to za zlé, lesní muži, ale slíbil jsem otci, že se budu živit pouze loupežnictvím.
12. Milí kmotři, vy sami patříte ke křesťanské církvi. Chcete tu být pro N., modlit se za něj/ni a pomáhat mu/jí, aby žil/a ve víře, lásce a naději? Pokud je tomu tak, odpovězte: Ano, v síle Ducha svatého.
13. Přísahám, že to fakt nikomu neřeknu! Na mě se můžeš spolehnout.

Můžete připojit i jiné.

Klíč pro učitele: 1. skautský slib, 2. svatební slib, 3. slib rodičům, 4. Jiftáchův slib, 5. imatrikulační slib Karlovy Univerzity, 6. promoční bakalářský slib UK, 7. řeholní slib, 8. lékařský slib, 9. slib advokáta, 10. ordinační slib faráře, 11. Lotrandův slib otci v pohádce Lotrando a Zubjeda, 12. závazek kmotrů při křtu, 13. slib mlčenlivosti mezi kamarády.

A nespravedlivý je ten příběh taky proto, že Jiftách se svou dcerou zachází, jako by vůbec nebyla člověk. Klidně by ji obětoval tak, jak se obětoval beránek nebo první sklizeň obilí. Nakládal s ní jako s věcí, která nemá vlastní práva, názor nebo city. Možná ten příběh taky trochu odráží smutnou skutečnost o tom, jaké bylo postavení žen v tehdejší starověké společnosti. Co myslíte, jakou měly ženy roli, postavení, úkoly? Jak se s nimi zacházelo? Zkuste s nimi postupně dojít k tomu, že ženy vlastně tehdy neměly žádná práva, patřily mužům (buď svým otcům nebo manželům), kteří o nich rozhodovali, staraly se o děti a domácnost, nestudovaly, neměly právo rozhodovat o svém kmeni (volit). To se naštěstí od té doby hodně změnilo. Ale v tom příběhu Jiftáchova dcera nemá možnost otci odporovat.

Zkuste si představit, jaké by to bylo, kdyby při setkání s otcem mohla říct svůj vlastní názor, kdyby mohla bojovat za svůj život. Jak by to vypadalo? Můžete děti rozdělit do skupin a nechat je ztvárnit krátkou scénku, v níž by vylíčily setkání otce s dcerou, oznámení slibu dceři a dceřinu reakci na něj. Případně v jedné větší skupince společně mluvte o tom, jak by dcera na otcův slib mohla reagovat.

Předložte dětem následující seznam svobod a nesvobod týkajících se žen. Které z nich se týkaly Jiftáchovy dcery (žen ve starověku)? Které se týkají dívek dnes? Přišly byste ještě na jiné, které značí rozdíly mezi postavením tehdejších a dnešních dívek?

- Může chodit do školy.
- Rodiče jí vyberou manžela.
- Může říct svůj názor.
- Může volit ve volbách.
- Smí se rozhodnout, co bude studovat.
- Její slovo má menší váhu než mužovo.
- Musí mlčet, i když s něčím nesouhlasí.
- Může být prezidentkou nebo lékařkou.
- Musí poslechnout, i když je to nefér.

Napadají vás oblasti, ve kterých jsou i dnes ženy znevýhodněny oproti mužům? Je v naší společnosti někdo, kdo se sám sebe nemůže zastat (podobně jako Jiftáchova dcera)? Komu není umožněno se obhájit? Někdo, kdo má moc slabý hlas, ostatní ho utlačují? Jak bychom mu mohli pomoci k jeho právům?

Pomůcky: Vytištěné a rozstříhané lístečky s různými sliby, seznam (ne) svobod týkajících se dívek a žen, fixy a tužky.

Přesah

Přečtěte si společně biblický příběh o Jiftáchovi a jeho dceři Sd 11,1–40 (pro lepší srozumitelnost je možné přeskočit oddíl o vyjednávání s Amónovci od v. 12 do v. 26). Pokud je to potřeba, můžete dovysvětlit některé souvislosti s pomocí výkladových poznámek výše.

Po přečtení účastníky vyzvěte, aby formulovali Jiftáchův obraz Boha (jak si Jiftách Boha představoval, jak s ním jednal), vy můžete psát klíčová slova na tabuli nebo papír na stole jednou barvou. Nechte je rozvinout fantazii, vžít se do Jiftáchova příběhu, případně můžete připojit následující Jiftáchův obraz Boha: jeho jednání si jde vynutit darem/obětí, jeho pomoc je podmíněná, je lhostejný k lidskému utrpení, lze ho usmířit lidskou obětí, Bůh jako soudce, krvelačný válečník, vyžaduje od člověka závazky/sliby…

Můžeme v Bibli nacházet také jiné obrazy Boha? Návrhy účastníků na papír pište zase jinou barvou. Obrazy Boha např. v Ježíšových podobenstvích, kde je Bůh líčen jako starostlivý pastýř, milující otec marnotratného syna, hostitel na svatební hostině…

Na hotovou „mapu“ obrazů se společně podívejte a utvořte diskuzní kruh. Jaké rozdíly jsou mezi těmi obrazy? Na základě čeho si obrazy vytváříme my a co je formuje (Bible, zkušenost, víra rodičů, církev, média, představitelé)? Jak můžeme mít jistotu, že jsou pravdivé? Jak poznáme, že to, co děláme „ve jménu Boha“, je opravdu Boží vůle? Jde o některých obrazech říct, že jsou pokřivené? Kdy se může stát náboženství nebezpečné (na základě Jiftáchova příběhu i z vaší zkušenosti)?

Upněte teď pozornost k postavě Jiftáchovy dcery. Dalo by se vlastně říct, že je obětí náboženského fanatismu… A vlastně i ona přejímá představu Boha od svého otce. Podrobuje se jeho vůli a přijímá, že je to tak potřeba, že to tak Bůh chce.

Zkuste si zahrát hru, v níž se Jiftáchova dcera vymaní z přejatých představ o Bohu a vzbouří se otcově vůli tím, že začne zasahovat do příběhu. První ve skupině začne číst příběh podle biblického znění od verše 27 (Pokud jde o mne…). Ostatní účastníci mohou hrát roli dcery, kdykoli zvolat „Stop!“ a vstoupit do scény tak, že upraví znění poslední přečtené věty. Čtenář potom v příběhu pokračuje dál a kdykoli je „dcerou“ zastaven, příběh je upraven. Např. čtenář čte: „Jiftách složil Hospodinu slib: Vydáš-li mi Amónovce opravdu do rukou, ten, kdo mi vyjde naproti z vrat mého domu, až se budu vracet v pokoji od Amónovců, bude patřit Hospodinu a toho obětuji v zápalnou oběť.“ Jiný účastník zavolá: „Stop!“ a upraví znění slibu: „Jiftách složil Hospodinu slib: Vydáš-li mi Amónovce opravdu do rukou, s tím, kdo mi vyjde naproti z vrat mého domu, až se budu vracet v pokoji od Amónovců, budu tancovat a zpívat píseň díků za záchranu.“ A příběh může pokračovat dál. Příběh lze začít několikrát (případně v několika skupinách) a vytvořit tak více alternativních scénářů.

Předložený biblický příběh je také mimo jiné svědectvím o rodičovském vztahu, který je v mnohém odstrašujícím případem. Rozdělte je do skupin a aktivitu takto uveďte: je naprosto přirozené odsoudit otcovo jednání, říct že jednal sobecky a nelidsky, když neváhal obětovat svou vlastní dceru pro svůj úspěch. Příběh čteme se zhrozením a nechutí jako svědectví o úpadku Izraele. Jenže v Bibli čteme (velmi často a s velkou důležitostí) příběh o ukřižování Ježíše Krista, který je už v Janově evangeliu chápán jako Boží úmysl (J 3,16: „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“). Bůh je tedy v Bibli vyobrazen jako Otec, který je ochoten obětovat svého syna za svět…

Rozdejte účastníkům pracovní list, na kterém jsou některé interpretace Ježíšovy smrti z novozákonních epištol.

„Jeho ustanovil Bůh, aby svou vlastní smrtí se stal smírnou obětí pro ty, kdo věří. Tak prokázal, že byl spravedlivý, když již dříve trpělivě promíjel hříchy.“ (Ř 3,25)

„Když jsme ještě byli bezmocní, v čas, který Bůh určil, zemřel Kristus za bezbožné. Sotva kdo je hotov podstoupit smrt za spravedlivého člověka, i když za takového by se snad někdo odvážil nasadit život. Bůh však prokazuje svou lásku k nám tím, že Kristus za nás zemřel, když jsme ještě byli hříšní.“ (Ř 5,6–8)

„Milost vám a pokoj od Boha Otce našeho i Pána Ježíše Krista, který sám sebe vydal za naše hříchy, aby nás vysvobodil z nynějšího zlého věku podle vůle našeho Boha a Otce. (Ga 1,3–4)

…a žijte v lásce, tak jako Kristus miloval nás a sám sebe dal za nás jako dar a oběť, jejíž vůně je Bohu milá.“ (Ef 5,2)

Otázky:

- Dokážete najít nějaké podobnosti a rozdíly mezi obětí Jiftáchovy dcery a obětí Ježíše Krista?
- Jaká je pozice otců v těchto příbězích? S jakým záměrem jednají, čeho chtějí dosáhnout?
- Jakou roli dříve zastávaly oběti? Byly v dnešní době v náboženstvích něčím nahrazeny?

Liturgie

Písně

Já chtěl bych, Bože můj (NEZ 320); *Nám pomoz, Pane milý* (NEZ 395); *Temnou divnou mlhou bloudím sem a tam* (NEZ 165); *Odpusť* (NEZ 330); *Prosíme tě* (Svítá 274); *Oči jsi mi dal* (Svítá 232); *Přímluva* (Svítá 21)

Biblický verš k zapamatování

Neboj se, já jsem tě vykoupil, povolal jsem tě tvým jménem, jsi můj. (Iz 43,1b)

Okénko do bohoslužeb

Přečteme slib (viz starší školní věk – slib 8 – nebo některý jiný):

„Slavnostně slibuji, že zasvětím svůj život humanitě. Budu mít vždy na zřeteli zdraví a prospěch svého pacienta. Budu respektovat autonomii a lidskou důstojnost svého pacienta. Budu zachovávat nejvyšší možný respekt k lidskému životu.“

Co to je za větu? Kdy taková věta zaznívá?

Je to slib. Dneska bude NŠ o jednom závažném slibu.

Modlitba

Dobrý Bože, věříme, že lidské oběti jsou ti odporné. A přesto tvůj Syn musel zemřít, ty sám jsi musel zemřít, abychom k tobě měli blíž. Plně tomu porozumět nedokážeme. Ale chceme se k tobě vztahovat jako k milujícímu rodiči, mámě a tátovi, jako do bezpečné náruče, ke zkušenému rádci, zaujatému soudci. Promlouvej k nám a ukazuj se nám, aby naše představy o tobě nebyly falešné, pokřivené. Za to tě prosíme. Amen.

Katechetické cykly
Ženy v Bibli
Biblický odkaz (kat)
Soudců 11,1–40
Soudců 10,6–12,7
Genesis 22,1–19
Leviticus 18,21
Leviticus 20,2–5
Deuteronomium 18,9–13